

Slovenski Pravniki.

Leto XX.

V Ljubljani, 15. marca 1904.

Štev. 3.

Sovzroki kazenskih rozsodeb po Slovenskem.

C. kr. statistična centr. komisija je pred meseci zopet izdala gradivo, sestavljeno iz izkazov l. 1899 za vse kronovine, zastopane v državnem zboru. Nas zanimata najbolj zvezka o uspehih kazenskih in civilnih sodišč rečenega leta¹⁾, tu pa zopet največ, kolikor se tičejo sodišč graškega nadsodišča, v katerega okrožju biva večji del našega naroda. V tem oziru kažejo pri naših sodiščih suhi statistični podatki nenavadno visoko število kontradiktornih rozsodeb, pa tudi največje število kazenskih obsodeb. Prva okolnost menimo, da ni v nečast niti narodu niti sodnikom, — drugi pojav pa skušajmo vendar raztolmačiti iz različnih tu zabeleženih vspehov. To se nam vidi potrebno tembolj, ker se je ta neveseli pojav glede našega naroda v avstrijski statistiki že nekako udomačil.

Nekako čudno je pač, da se med 71 zbornimi sodišči, razvrščenimi po številu priraslih kazenskih ovadeb, nahajati Maribor in Celje kar na 22., oziroma 26. mestu in da so za njima razen Prage skoro vsa češka obljudena mesta. Še hujše je pa, ako se motrijo razkazi o obsojenih prebivalcih, odraslih za kaznovanje. Tu je razkaz deljen po kronovinah. Prvenstvo med vsemi kronovinami pripada Kranjski, kajti l. 1899 bilo je v naši ožji domovini med 10.000 takimi prebivalci zaradi hudodelstev obsojenih 35·6 ljudi; največjo številko za to izkazujeta Dalmacija z 29·8 in Štajerska z 29·6 (številka 79·6 tu je gotovo pomota), dočim je povprečno število za vse kronovine le 19·2. Na Štajerskem odločujejo Slovenci mariborskega in celjskega okrožja. Pri vseh navedenih treh deželah narašča število obsojencev od l. 1896 dalje skoro vsako leto, pri kranjski ni samo to brez

¹⁾ Österreichische Statistik. Herausgegeben von der k. k. Statistischen Zentralkommission. CXLX. Band, 1. u. 3. Heft.

dvoma, nego celo, da je imela prvenstvo med vsemi kronovinami tudi že v letih 1891 do 1895!

Ti podatki bi bili jako žalostni, ako bi bilo iz njih sklepati, da je izprijen ali pokvarjen slovenski narod sploh, ali na Kranjskem posebe. Ne zaradi krajevnega patriotizma in tudi ne, ker nam je poštenost in dobrotá slovenskega naroda znana do mozga, dvomimo, da bi se kazal odsev njegove duše iz teh visokih števil, temuč tudi zato, ker je iz ravnotistih razkazil napravljati nasprotné sklepe. Kolikor je namreč izprijenost prebivalstva izvajati iz števila obsojencev med njim, tedaj v tem oziru gotovo v prvi vrsti ne odločujejo nesrečniki, obsojeni radi hudodelstev, ki izvirajo največkrat iz hipne razburjenosti in drugih nenadnih okolnostij, temuč število obsojencev sploh t. j. tudi onih, ki so bili obsojeni zaradi pregreškov in prestopkov.

Tu pa jih izkazujeta med 10.000 omenjenimi prebivalci za l. 1899 Kranjska 333·5 in Štajerska celo samo 251·5; povprečna številka za vse kronovine je 335·2; višjo številko, kakor kranjska izkazuje 6 kronovin, med njimi celo solnograška, ki je gotovo, bogaboječa, na dobrem glasu. V letih 1891 do 1895 so imele celo najnižje dotične številke med vsemi kronovinami predarelska, gorenjeavstrijska, tirolska in kranjska.

Vzlic tem tolažilnim okolnostim pa je gorenji kvocijent vseh Slovencev, obsojenih zaradi hudodelstev tako izvanreden, da velja še natančneje preiskati, če tiči vzrok teh obsodeb zgolj v obsojencih samih in v njih ožjih razmerah, mari pa vendar tudi v kakih drugih okolnostih, za katere obsojenci niso odgovorni.

Če pogledamo nadaljnje tabele teh izkazov, pokaže se nam poleg visokega števila obtožencev radi težke telesne poškodbe posebno mnogo tudi obtožencev radi javnega nasilstva. Oba zločina se res kažeta vzporedno pri neogljajenih planincih, ravnotako kakor se zločini zoper nrvnost in varnost lastnine širijo vzporedno v industrijalnih pokrajinah in v prebivalstvu brez stalnega imetja. Vendar opažano visoko število nasilstev gotovo ne odgovarja življenju našega naroda in ni verjetno, da je dvajset in več odstotkov vseh obtožencev šteti med nasilnike.

Tako je bilo radi izsilovanja po §-u 98 kaz. zak. obtoženih: v Celju 56, na Dunaju pa — 35, radi nevarnega pretenja po

Š-u 99 kaz. zak.: v Novem mestu na Kranjskem 39, v Pragi pa — 49; naše najmanjše zborna sodišče se torej v tem oziru skoro lahko meri z največjim v Čehih! Ako nekaj več primerjamo, nam je še bolj očito, da se tolike obtožbe radi nasilstva ne morejo skladati z dejanskimi razmerami. Izsiljevanja in pretenja se gode v silovitih narodih, kjer se pogostoma pokažejo tudi nasledki premišljenih pretenj, kjer se dogajajo puniti in rabuke, kjer je v narodu utrjena še osveta, kakor je po nekih južnih krajih med Italijani in Slovani. Pri nas je najkrotkeje ljudstvo, ki se le ob pijačah včasih razvname — a vendar imamo v Novem mestu 39 takih obtožencev, v Kotoru pa 1. V Kotoru je bil seve res oproščen ta edini, v Novem mestu pa tudi — eden! —

Našemu narodu ne more v glavo, da se zaradi »nekih besed« obsoja v večmesečno ječo, ker tista »pretenja« v največih slučajih res niso izrečena v namenu, da bi koga pripravila v strah in nepokoj, niti so z ozirom na razmere ali osobne lastnosti pretilca take, da bi delale res vtrjene skrbi in strah. Izbruhi »ubil te bom« ali »še nocoj bo tvoja smrt« niso med kmeti največkrat nič drugega, kakor izraz nejevolje in robotosti, ravnotako kakor n. pr. nepotrebna kletev; oboje izreče najmirnejši kmet brez najmanjšega slabega namena. Take izjave so po golem besedilu stoletnega kazenskega zakona seveda pravi eksempl za obtožbo radi nasilstva, a to bi ne smele biti po zmislu tudi tega, za naše socialne in gospodarske razmere že davno zastarelega zakona in ne po volji zakonodavca. Da se to vendar zgodi, je torej pač največ krivo besedilo starega zakonika, a krivi so tudi drugi vplivi.

Že ovadba orožništva poda se v lapidarni nemščini, vsled jezikovega neznanja mnogokrat malo natančno in točno, a po zakonu utemeljeno in — v spisih ostane, kar je dosti potov usodepolno. Slučaj Bratuša ni edin, dobro je le, da vselej nima takih nasledkov.

Ravnotako pa se zgodi, da preiskava iz istih razlogov ali pa vsled mnogega sodnikovega posla ne pojasni vseh momentov, govorečih za osumljenca, ki se ga — torej obtoži! To je tem gotoveje, ker se prav pri državnem pravdnistvu pogostoma nameščajo pravniki, ki na zgoraj sicer ugajajo po svojej rezkosti,

ki pa največ nimajo zadostnega pojma o bitju in življenju našega prostega naroda, o njegovih afektnih izrazih, da mnogokrat niti o navadnem slovenskem govoru. Gotovo je tudi, da mnogo obtožnic zakrivijo mladi, pravništvu dodeljeni pravniki brez temeljite pravniške in življenske prakse, in brez dvoma je, da celo starejši pravdniki postanejo enostranski; to priznava sam sedanji vodja pravosodnega ministrstva.

Na obtožbo ni treba seveda še obsodbe. Čast in poštenje sicer našim sodnikom, a večina onih, ki je bila nameščena pri kazenskih zbornih sodiščih, je bila vzeta tudi iz istih rezkih in enako vsposobljenih pravnikov, kakor zastopniki pravdnništva. Senat torej po svojem živem prepričanju in najkrajše obsodi »v zmislu obtožbe«, tembolj ker ve, s kako vnemo se na višjih mestih nasprotuje oprostilnim rozsodbam.

K temu vzroku, ki pa drugod ni tako pogosten, kakor uprav v Slovencih, prihaja ravno pri njih še drugi jako važen. Motreči statistične izkaze, opazujemo namreč, da niti okrajna, niti zborna sodišča niso nikjer tako slabo zastavljena s sodniki, kakor v nadsodišču graškem, da pa vsaj relativno nimajo nikjer toliko posla, kakor tu. Svoj čas se je v »Slov. Pravniku« trdilo, da je nameščenje in avancement sodnikov v graškem nadsodišču slabši, kakor v praškem, kjer je obče priznano jako slab. Tem trditvam nismo prav verjeli, ker so bili tudi naši parlamentarni zastopniki drugih misli. Na podlagi navedene statistike pa nam ni težko dokazati, da so bile prej omenjene trditve resnične in da bi naše sodništvo povsodi zaslužilo večjega zanimanja in večjega zavzetja, kakor se mu daje. Statistični izkazi nas poučujejo, da so gališka in naša okrajna sodišča najbolj obložena s kazenskimi in civilnimi posli, da imajo v poslednjih največ kontradiktornih sporov, da velja isto pri zbornih sodiščih v kazenskih stvareh in da imajo češka zborna sodišča le v civilnih poslih povprek nekaj več slučajev, eksekucijskih poslovanj pa zopet mnogo manj.

Navesti hočemo za poslovanje zbornih senatov odločilne slučaje v kazenskih in civilnih stvareh, razen eksekucij, kakor so bili l. 1899 pri vseh štirih okrožnih sodiščih graškega nadsodišča in pri štirih najmanjših okrožnih sodiščih praškega nadsodišča t. j. onih, koder je nameščenih najmanj svetovalcev,

t. j. pravih sodnikov. Iz naših podatkov sicer ni posneti števila tu navedenega sodnega osebja, ki je prideljeno okrajnim sodiščem na kraju vsakega okrožnega sodišča, ker bi te okolnosti glede čeških sodišč ne poizvedeli lahko, toda gotovo je, da je prideljen povsodi le po en svetovalec za vodjo dotičnemu okrajnemu sodišču in da je pri teh čeških okrajnih sodiščih manj, pri nekaterih še prav znatno manj poslovanja, nego pri dotičnih graškega okrožja, da torej tudi število prideljenih pomožnih sodnikov pri teh štirih čeških okrajnih sodiščih ne more biti večje, nego pri štirih naših okrajnih sodiščih.

Navesti torej hočemo pri omenjenih okrožnih sodiščih število odločilnih slučajev, za katere smatramo: število kazenskih glavnih razprav in kazenskih prizivnih slučajev, civilnih kontraktornih razsodbe, civilnih prizivov in rekurzov; dalje pri vsakem sodišču število pravih sodnikov brez sodnega predsednika, torej svetovalcev in višjih svetovalcev ter pomožnih sodnikov. Ti podatki nam dajo razkaznico:

Okrožno sodišče	Kazenske glavne razprave	Kaz. prizivi okrajnih sodišč	Civilne kontrakt. razsodbe	Okraj. sodišč civilni		Višji svetovalci in svetovalci	Tajniki	Sodni pristavi	
				prizivi	rekurzi				
Budejevce	335	283	17	63	201	9	5	1	
Češka Lipa	242	172	95	78	182	9	4	1	
Mlada Boleslava	248	310	36	66	190	8	3	1	
Pisek	247	478	36	101	277	8	4	1	
Skupno število	1072	1243	184	308	850				Češki senati imajo povprek slučajev civil.: 360·6, kaz.: 678·7
	2315		1442						
Celje	744	522	40	166	270	8	5	3	
Ljubno	514	424	49	65	157	8	2	2	
Maribor	609	462	45	73	197	8	6	4	
Novo mesto	382	343	25	105	224	7	3	2	
Skupno število	2249	1751	159	409	848				Naši senati imajo povprek slučajev civil.: 364, kaz.: 1000
	4000		1416						

Pripomni se, da so poslovne razmere pri drugih zbornih sodiščih v Čehih za svetnike še neugodnejše, kakor pri navedenih štirih najmanjših, ter da se je poslovanje pri zbornih sodiščih graškega nadsodišča po l. 1899 še povečalo.

Iz razpredelnice same pa izhaja za naše trditve zopet dvoje dejstev, prvič, da imajo naši civilni senati prilično toliko poslovanja kakor češki, naši kazenski pa skoro dvakrat toliko kakor oni, da morajo torej naši kazenske posle, in med temi so največji glavne razprave, opravljati z dvojno hitrostjo, recimo vsled tega enokopitno, — drugič pa, da ima v Čehih vsak kazenski senat res štiri prave sodnike, (t. j. od svetovalca višje), nima pa med njimi pomožnih sodnikov (t. j. tajnikov in pristavov) kakor pri nas. Ti dejstvi pa nista odločilni samo za temeljitost razsodeb sploh, temuč za razsojo največkrat obsežnih in zapletenih dogodkov pri nasilstvih, radi katerih je velik del slovenskih razsodeb še posebe. Važnost dejanskega stanu v objektivnem in subjektivnem oziru, posebno pri verbalnih nasilstvih je gotovo večja, kakor pri tepežih in tatvinah ter se sme vzporejati z ono pri goljufiji. V tem oziru je pa značilno, da raste pri naših sodiščih tudi število obtožencev radi goljufije ter da kažejo naše dežele tudi tu relativno skoro največje število obtožencev, na srečo pa tudi dosti oproščencev. Vzrok le-tej okolnosti niso večja izprijenost narodova, nego največ lakonični zapisniki civilnih sporov — o tem pojavu bi bilo še govoriti — kar je pa tu brez pomena, temuč pomenljivo je, da velja take slučaje tudi presojati z večjo porabo časa, nego druge z enostavnimi dogodki. V te svrhe pa imajo naša okrožna sodišča prvič sploh premalo sodnikov, drugič pa še posebe primerno premalo pravih t. j. ne pomožnih. V obeh ozirih se pa treba sklicevati le na gorenjo razkaznico. Glede slednjega ozira nečemo omenjati ničesar drugega, kakor že konstatirane rezkosti, zahtevane pri višjih oblastih, katera zahteva nehote vpliva na zavedanje in — naziranje nesamostalnega sodnika drugače, kakor na ono čisto samostalnega. Dočim pa se v Čehih število samostalnih sodnikov povekšava leto za letom, se pri nas nikdo ne zanima za to vprašanje. To vprašanje ima se — tako kakor ono o potrebni pomnožitvi okrajnih sodišč na Slovenskem, katero zahtevajo isti statistični podatki — le za nekako posebno uradniško sitnost in ne samo

za eminentno važno zahtevo k narodu spadajočega stanu in še več, kar smo pokazali, etičnih in gospodarskih interesov vsega naroda.

Po kratkih naših izvajanjih, ki jih ne želimo raztezati obširneje, je opravičen sklep, da bi se marsikdo za sicer nepremišljene, vendar morda ob sebi neškodljive izreke ne pokoril z ječo, ako bi bila naša kazenska sodišča zastavljena tako, kakor so drugodi. Prešla je doba, naše gospodarske razmere so predrage, da bi se naše krepke delavce zapiralo zaradi gole neotesanosti, katero naj bi jim izgladila le dobra šolska vzgoja. Take kazni so demoralizacija naroda, priprava za resnični fatalizem o pravnem prepričanju in s tem za resnično izprijenost.

Država ne sme hraniti z nekimi sto forinti, kjer se ravna ali za prostost ali pa izgubo državljanov na telesni in dušni prostosti in čeprav bi se ravnalo za en sam tak slučaj, da, ako velja le možnost takega slučaja!

Po našem prepričanju se dajo pri naših sodiščih odpraviti vsi omenjeni nedostatki, posebno pa zadnji, tikajoč se nameščanja sodnikov. Iz primerjanja v razpredelnici si vsak lahko izračuni, kako bi morala biti zastavljena naša zborna sodišča v primeri s češkimi. Češkemu sodniku je rešiti povprek 110 poslovnih števil, našemu pa 174. To je odločilno za hitrost in temeljitost v poslovanju. Taki nedostatki naj se odpravijo in prepričani smo, da potem Slovenci ne bodo dajali najvišjega odstotka obsojencev, tudi v razvpiti kranjski deželi ne.

Ž.

Iz pravosodne prakse.

Civilno pravo.

a) Ali je nezakonski oče zavezan trpeti pravnne stroške, ki jih je imel zakonski mož, da je dognal nezakonsko rojstvo otroka?

V prejšnji pravdi radi nezakonskega rojstva otroka *N* dognal je *A*, zakonski mož matere imenovanega otroka, da *A* ni oče in po kuratorju zastopana toženka *N* je bila obsojena, da mora